

Explaining the Relationship between Psychological Capital and Belief Development in University Students with the Mediating Role of Islamic Lifestyle

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Article Type <i>Analytical Review</i> Aurhors Fatemeh Sharifi^{1*} Zeinab Amin² Siavosh SheikhAlizade³	Considering the importance of Islamic lifestyle in all aspects of life from the viewpoint of Islam, the purpose of this study was to explain the relationship between psychological capital and belief development in university students with the mediating role of Islamic life style. In this descriptive correlational study, from all the students of various faculties of Allameh Tabataba'i University in the academic year of 2017-2018, 378 students (231 women and 147 men) were selected using multistage cluster sampling method. The participants filled out the scale of belief development (SBD), psychological capital questionnaire, and Islamic life style test. Pearson correlation coefficient and path analysis method were used for data analysis. The results of Pearson correlation coefficient showed that there was a significant positive correlation between self-efficacy, hope, resiliency, optimism and Islamic lifestyle with belief development ($P>0/01$). Path analysis also showed that the basic research model was suitable for GFI, AGFI, CFI, NFI, PNFI, TLI indices, and Islamic lifestyle had a mediatorial role in the relationship between psychological capital and belief development. Regarding the results of this study, the importance of psychological capital and Islamic lifestyle in increasing belief development can be concluded, therefore, psychological capital and Islamic lifestyle should be improved by appropriate training for university students.
How to cite this article Fatemeh Sharifi, Explaining the Relationship between Psychological Capital and Belief Development in University Students with the Mediating Role of Islamic Lifestyle, <i>Journal of The Ministry of Health and Medical Education</i>, 2020:4 (1): 18-25	Keywords: Belief Development, Islamic Lifestyle, Psychological Capital, University Students

¹ MSc. Department of Educational Psychology, Psychology & Education Science Faculty, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

² MSc. Department of Philosophy of Religion and New Theological Issues, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

³ **PhD.** Department of Education Department, Education & Psychology Faculty, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran

* **Correspondence:**

Address: Azarbaijan Shahid Madani University, 35 Kilometer of Tabriz-Maragheh Road, Tabriz, East Azerbaijan Province, Iran.
Postal.

Phone: +98 (41) 34322405

Email: ssh1343@yahoo.com

Article History

Received: 2020/07/10

Accepted: 2020/08/09

تبیین رابطه بین سرمایه‌ی روان‌شناختی و رشد اعتقادی دانشجویان با نقش واسطه‌ای سبک زندگی اسلامی

فاطمه شریفی*

گروه علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

زینب امین

گروه فلسفه دین و مسائل جدید کلامی، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران

سیاوش شیخعلی زاده*

گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران

چکیده

با عنایت به اهمیت سبک زندگی اسلامی از منظر اسلام در تمام شئون زندگی، پژوهش حاضر با هدف تبیین رابطه بین سرمایه‌های روان‌شناختی و رشد اعتقادی دانشجویان با نقش واسطه‌ای سبک زندگی اسلامی انجام شد. در یک طرح توصیفی - همبستگی و با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، از بین دانشکده‌های مختلف دانشگاه علامه طباطبائی در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶، ۳۷۸ دانشجو (۲۲۱ دختر و ۱۴۷ پسر) انتخاب شدند و مقیاس «رشد اعتقادی»، پرسشنامه «سرمایه‌های روان‌شناختی» و پرسشنامه «سبک زندگی اسلامی» را تکمیل نمودند. داده‌های حاصل با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که ارتباط مثبتی بین خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری، خوشبینی و سبک زندگی اسلامی با رشد اعتقادی وجود دارد ($P < 0.01$). نتایج تحلیل مسیر نیز نشان داد که بر اساس شاخص‌های TLI ، CFI ، GFI ، $AGFI$ ، NFI ، $PNFI$ مدل اولیه پژوهش داری برازش مناسبی بود و سبک زندگی اسلامی در رابطه بین سرمایه‌های روان‌شناختی و رشد اعتقادی نقش واسطه‌ای داشت. با توجه به نتایج پژوهش حاضر می‌توان به اهمیت سرمایه‌های روان‌شناختی و سبک زندگی اسلامی در رشد اعتقادی پی برد؛ بنابراین باید با آموزش‌های مناسب به افزایش سبک زندگی اسلامی و سرمایه‌های روان‌شناختی در زندگی دانشجویان پرداخت.

کلید واژه‌ها: رشد اعتقادی، سبک زندگی اسلامی، سرمایه‌های روان‌شناختی، دانشجویان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۴/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۵/۱۹

*نویسنده مسئول: ssh1343@yahoo.com

مقدمه

در سالیان اخیر دین و متغیرهای مرتبط با آن، به‌عنوان عمده‌ترین متغیرهای مؤثر بر رفتار و حالات روانی افراد موردتوجه بسیاری از متخصصان روان‌شناسی و علوم رفتاری قرار گرفته‌اند تا جایی که برخی دین را عامل مهم و اساسی در بهداشت فردی و اجتماعی معرفی کرده‌اند.^(۱) همچنین امروزه روانشناسان، به دین به‌عنوان نیروی مهمی که به انسان قدرت معنوی می‌دهد و او را در برابر سختی‌ها و مشکلات حفظ کرده و از اضطراب و نگرانی دور می‌سازد، نگرسته‌اند که این بیشتر بدان خاطر است که پژوهش‌های تجربی نیز از رفتارهای مذهبی و افزایش سلامت روان حمایت کرده^(۲) و در واقع، دین به زندگی انسان معنا می‌بخشد.^(۳) سه بعد مهم در دین‌داری است که به رضایت زندگی کمک می‌کنند ۱. حمایت اجتماعی: گروه‌های مذهبی یکی از منابع مهم حمایت اجتماعی به شمار می‌روند. افرادی که در فعالیت‌های

اجتماعی دینی مشارکت دارند، شبکه فعالی را به وجود می‌آورند که هنگام گرفتاری‌ها و ناراحتی‌ها از آنان حمایت می‌کنند؛ ۲. تقرب به خداوند: احساس تقرب به خداوند یکی از منابع مهم رضایت از زندگی است. تقرب به خداوند صرف‌نظر از حضور در اماکن مذهبی، با رضایت و خشنودی از زندگی همبستگی دارد؛ ۳. باورهای راسخ و محکم: وجود این‌گونه باورها در فرد، صرف‌نظر از عبادت و شبکه اجتماعی، سبب رضایت از زندگی می‌گردد.^(۵)

شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که تجربه دینی و معنوی باعث می‌شود تا افراد در درون خود احساس آرامش کنند،^(۶) نسبت به پروردگار و دیگر انسان‌ها احساس علاقه و عشق داشته باشند و در هماهنگی کامل با محیط اطرافشان به زندگی خود ادامه دهند؛^(۷) یعنی آنگاه که انسان در توسل به معنویات برخاسته از دینی توحیدی، تلاش در هم‌نوا ساختن جنبه‌های مختلف زندگی خود با یکدیگر می‌کند، آرامش همراه با رضایت از زندگی، تعهد، مسئولیت‌پذیری و پای بندی به اصول انسانی و اخلاقی را تجربه می‌نماید.^(۸) احساس آرامش، خوشبینی و توانایی رویارویی با مشکلات که از ثمرات دین است، می‌تواند با یکی از جنبه‌های نوین روانشناسی که روانشناسی مثبت نگر است، هم‌راستا باشد. روان‌شناسی مثبت نگر به مطالعه شرایط و فرآیندهایی که به موفقیت افراد و گروه‌ها کمک می‌کنند، می‌پردازد.^(۹)

اما یکی از نتایجی که از مطالعات روان‌شناسی مثبت نگر حاصل شده است، استفاده از جنبه‌های مثبت روان‌شناسی در فعالیت و شرایط زندگی است که تحت عنوان سرمایه روان‌شناختی مطرح شد. سرمایه روان‌شناختی یک حالت روان‌شناختی مثبت نگر رشد پذیر است که با این ویژگی‌ها مشخص می‌شود: ۱) خودکارآمدی: باور فرد به توانایی‌هایش برای دستیابی به موفقیت در انجام وظیفه‌ای معین از راه ایجاد انگیزه در خود، تأمین منابع شناختی برای خود و نیز ایفای اقدامات لازم است؛^(۱۰) ۲) تاب‌آوری: عبارت است از نوعی حالت قابل توسعه در فرد که بر اساس آن قادر است در رویارویی با ناکامی‌ها، مصیبت‌ها و تعارض‌های زندگی و حتی رویدادهای مثبت، پیشرفت‌ها و مسئولیت بیشتر، به تلاش افزون‌تر ادامه دهد و برای دستیابی به موفقیت بیشتر، از پای ننشیند؛^(۱۱) ۳) خوشبینی: سلگمن ویژگی‌های افراد خوشبین را در مواجهه‌شدن با شکست‌ها و موفقیت‌های خود در چهار مورد بیان می‌کند: بر اسناد کلی تکیه می‌کنند؛ اسنادشان پایدار است؛ موفقیت‌هایشان را به توانایی‌های درونی خود نسبت می‌دهند؛ در رویارویی با ناکامی‌ها، شکست خود را به عوامل ویژه بیرونی و غیر پایدار نسبت می‌دهند؛^(۱۲)

۴) امیدواری: حالت انگیزشی مثبتی است که از احساس موفقیت‌آمیز عاملیت (انرژی معطوف به خود) و برنامه‌ریزی برای دستیابی به هدف ناشی شده است.^(۱۳) سرمایه روان‌شناختی با ویژگی‌هایی از قبیل باور فرد به توانایی‌هایش برای دستیابی به موفقیت، داشتن پشتکار در دنبال کردن اهداف، ایجاد اسناد مثبت درباره خود و تحمل کردن مشکلات تعریف می‌شود.^(۱۴) پژوهش‌ها نشان می‌دهند که سرمایه‌های روان‌شناختی به‌عنوان یک متغیر فردی می‌تواند عملکرد و خشنودی را بهتر از هر ویژگی فردی دیگری که در آن‌ها مؤثر است، پیش‌بینی کند.^(۱۵)

اگرچه تاکنون مطالعات اندکی به بررسی رابطه بین سرمایه‌های روان‌شناختی با رشد اعتقادی و معنوی پرداخته است، اما این مطالعات اندک نیز گویای وجود رابطه بین سرمایه‌های روان‌شناختی و معنویت می‌باشد؛^(۱۶) برای مثال نتایج پژوهش قاسمی

با عنایت به آنچه اشاره گردید مشخص می‌شود رشد اعتقادی و معنوی ارتباط معناداری با روانشناسی مثبت نگر و سرمایه‌های روان‌شناختی دارد، با این حال تاکنون کمتر به بررسی متغیرهای واسطه‌ای مرتبط و تأثیرگذار در این بین پرداخته شده است. همان گونه که اشاره گردید؛ یکی از این متغیرها سبک زندگی اسلامی است. سرمایه روان‌شناختی از جمله مباحث مهمی است که به‌شدت در جامعه ما مغفول مانده بود ولی مقام معظم رهبری در سفر خود به خراسان شمالی به‌جای خالی این بحث در مباحث اسلامی اشاره کردند و گستره آن را تمام ارکان زندگی بشر دانستند؛ بنابراین با توجه به این خلأ پژوهشی، نیاز است تا تحقیقات مناسبی در این زمینه انجام گیرد، حال هدف از این پرسش پاسخ به این پرسش است که آیا سبک زندگی اسلامی نقش واسطه‌ای در رابطه بین سرمایه‌های روان‌شناختی و رشد اعتقادی دانشجویان دارد؟

ابزار و روش‌ها

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی تهران در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ تشکیل دادند. از جامعه آماری ذکرشده، ۳۷۸ دانشجو شامل ۲۳۱ دختر و ۱۴۷ پسر (با میانگین سنی ۲۴/۰۵) با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند؛ به‌طوری‌که از بین دانشکده‌های مختلف دانشگاه علامه، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، روانشناسی و علوم تربیتی، مدیریت و حسابداری، تربیت‌بدنی و علوم ورزشی و علوم ریاضی و رایانه برگزیده شدند. سپس از هر دانشکده برای هر مقطع تحصیلی (کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری) یک کلاس به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. پیش از توزیع پرسشنامه‌ها، برای جلب همکاری دانشجویان این کلاس‌ها، ابتدا توضیحات لازم در مورد هدف و اهمیت پژوهش به آن‌ها داده شد و از آن‌ها درخواست گردید که به تمام سؤالات پرسشنامه‌ها به‌دقت پاسخ دهند. سپس پرسشنامه‌های پژوهش بین دانشجویان توزیع شد. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و روش تحلیل مسیر در نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ و نرم‌افزار ایاموس نسخه ۲۴ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جمع‌آوری داده‌های مطالعه با استفاده از ابزارهای زیر انجام گرفت:

۱- **مقیاس رشد اعتقادی:** به‌منظور اندازه‌گیری رشد اعتقادی از مقیاس رشد اعتقادی استفاده شد. این مقیاس ۵۱ گویه‌ای و به‌صورت خود گزارش دهی است، شامل ۵ خرده مقیاس مختلف که عواطف دینی، باورهای دینی، دانش دینی، آثار دینی و اعمال دینی را مورد سنجش قرار می‌دهد. پاسخ‌ها بر اساس طیف ۴ درجه‌ای لیکرت از "کاملاً مخالفم" (۱ نمره) تا "کاملاً موافقم" (۴ نمره) نمره‌گذاری می‌شود. نمره این پرسشنامه از جمع تمامی گویه‌ها به دست می‌آید. ویژگی‌های روان‌سنجی و هنجاریابی این مقیاس به‌وسیله معنوی پور و پاشا شریفی موردبررسی قرار گرفته است. این محققان روایی مقیاس را در سه زمینه روایی محتوایی، روایی سازه و روایی ملاکی هم‌زمان بررسی و مطلوب گزارش کرده‌اند. ضریب پایایی مقیاس، از طریق آلفای کرونباخ، ۰/۹۱ گزارش شده است.^(۳۰)

۲- **پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی لوتانز:** برای سنجش سرمایه روان‌شناختی از پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی لوتانز، آوی

چمنه، زها کاز، همدی و کیم.^(۱۷) نشان داد که سلامت معنوی قادر به پیش‌بینی سرمایه‌های روان‌شناختی دانشجویان است. نتایج پژوهش مازائ و فتحی.^(۱۸) نشان داد که سرمایه‌های روان‌شناختی رابطه مثبت و معناداری با خود دارد. گال و یو.^(۱۹) در پژوهش نشان دادند که سرمایه‌های روان‌شناختی سهم فزاینده در پیش‌بینی به‌دست معنوی و پرستاران دارد. همچنین نتایج گال و یو، حفی و حادبا.^(۲۰) نشان داد که مؤلفه‌های معنویت عامل تقویت‌کننده سرمایه روان‌شناختی هستند و افراد با درجات معنوی بالاتر از خودکارآمدی، امید، خوش‌بینی و تاب‌آوری بالاتری برخوردارند. نتایج پژوهش نی.^(۲۱) نیز نشان داد که باورهای مذهبی بالاتر بر خودکارآمدی افراد بزرگسال تأثیرگذار است.

درمجموع با توجه به نتایج پژوهش‌ها، به نظر می‌رسد ارتباط مثبتی بین معنویت و سرمایه‌های روان‌شناختی در افراد وجود داشته باشد؛ اما در رابطه بین متغیرها همواره متغیرهای تأثیرگذار دیگری هستند که منجر به افزایش یا کاهش این روابط می‌شوند؛ بنابراین برای شناخت کامل در مورد ماهیت روابط شناخت این عوامل واسطه‌ای می‌تواند کمک فراوانی کند و اهمیت فراوانی داشته باشد؛ به نظر می‌رسد در رابطه بین سرمایه‌های روان‌شناختی و رشد اعتقاد افراد، سبک زندگی افراد یکی از این عوامل واسطه‌ای باشد. مفهوم سبک زندگی در روانشناسی، ابتدا توسط آلفرد آدلر و پیروانش مطرح شد. آدلر سبک زندگی را شیوه و روش زندگی در حوزه‌های مختلف زندگی فرد، اعم از فردی یا اجتماعی می‌داند. در دیدگاه آدلر، سبک‌های زندگی مجموعه‌ای از طرز تلقی‌ها، ارزش‌ها، شیوه‌های رفتار، حالت‌ها و سلیقه‌ها در هر چیزی را در برمی‌گیرد.^(۲۲) در بیشتر مواقع، مجموعه عناصر سبک زندگی در یکجا جمع و افراد در یک سبک زندگی مشترک می‌شود. هر مکتب مذهبی، سبک زندگی برای بشریت عرضه می‌کند و مدعی است، جامعه مطلوب و زندگی سالم در نتیجه پیروی از روش زندگی است که آنان عرضه می‌کنند. اسلام یکی از بنیان‌های سازنده سبک زندگی انسان است.^(۲۳) مفهوم سبک زندگی اسلامی با مفهوم سبک زندگی که آدلر بیان می‌کند، شباهت‌هایی دارد بعضی از این شباهت‌ها شامل ۱- توجه به ارزش‌ها ۲- کل‌نگری ۳- غایت‌گرایی ۴ جهت‌یابی فردی ۵- خود خلاق است.^[۲۴] سبک زندگی اسلامی یعنی در زندگی هر فرد، چه شخصی، چه خانوادگی و چه اجتماعی، قواعد و الگوها و قالب‌ها و ملاک‌های اسلامی نقش مهمی ایفا کند؛ یعنی روش‌ها را بر اساس آنچه اسلام گفته و خواسته است به کار گیرد.^(۲۵)

نتایج پژوهش‌ها بیانگر رابطه سبک زندگی اسلامی با طیف وسیعی از متغیرهای مرتبط با سلامت از جمله سرمایه‌های روان‌شناختی است. از جمله پژوهش افخمی اردکانی و توکلی نشان داد که سبک زندگی اسلامی بر روی سرمایه اجتماعی و سرمایه روان‌شناختی اثر مثبت، مستقیم و معناداری دارد.^(۲۶) نتایج پژوهش درب اصفهانی و همکاران بیانگر آن بود که رابطه مثبتی بین سبک زندگی اسلامی با رضایت از زندگی و سلامت روان وجود دارد.^(۲۷) نتایج پژوهش رحمتی نیز حاکی از آن بود که سبک زندگی اسلامی موجب تقویت و افزایش شادکامی و بهبایی روان‌شناختی در افراد می‌شود.^(۲۸) در پژوهشی که طولابی و همکاران در مورد نوجوانان شهر مشهد انجام دادند، نشان دادند که بین کارآمدی و عزت‌نفس با سبک زندگی اسلامی رابطه هست و سبک زندگی اسلامی موجب افزایش کارآمدی و عزت‌نفس می‌شود.^(۲۹)

توجه به وضعیت فعلی زندگی خود، به هر کدام، در یک طیف ۴ درجه‌ای از خیلی کم تا خیلی زیاد پاسخ می‌دهند. هر آیتم با توجه به اهمیتش، نمره‌ای بین ۱ تا ۴ می‌گیرد. نمره کل پرسشنامه از جمع کل نمرات حاصل می‌شود و حداقل ۱۴۱ و حداکثر ۵۷۰ خواهد بود. ضریب پایایی کل این آزمون ۰/۷۱ است. نتایج تحلیل عوامل نیز روایی و ساختار عاملی مناسبی را برای آن نشان داده است. روایی هم‌زمان آن با آزمون جهت‌گیری مذهبی، ۰/۶۴ به دست آمد.^(۲۲)

یافته‌ها

در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی متغیرها شامل میانگین، انحراف استاندارد، چولگی و کشیدگی ارائه شده‌اند. کلانین^(۲۳) پیشنهاد می‌کند که در مدلیابی علی، توزیع متغیرها باید نرمال باشد. او پیشنهاد می‌کند که قدر مطلق چولگی و کشیدگی متغیرها به ترتیب نباید از ۳ و ۱۰ بیشتر باشد. با توجه به جدول ۱ قدر مطلق چولگی و کشیدگی تمامی متغیرها کمتر از مقادیر مطرح‌شده توسط کلانین می‌باشد؛ بنابراین این پیش‌فرض مدلیابی علی یعنی نرمال بودن تک متغیری برقرار است. لازم به ذکر است که از نرم‌افزار ایموس (AMOS) نسخه ۲۴ برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

و نورمن استفاده شد. این پرسشنامه شامل ۲۴ سؤال و ۴ خرده مقیاس امیدواری، تاب‌آوری، خوش‌بینی و خودکارآمدی است که در آن، هر خرده مقیاس شامل ۶ گویه است و آزمودنی به هر گویه در مقیاس ۶ درجه‌ای (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) لیکرت پاسخ می‌دهد. حداکثر نمره در هر مؤلفه ۳۶ و حداقل ۶ می‌باشد. سؤالات ۱ تا ۶ مربوط به خودکارآمدی، سؤالات ۷ تا ۱۲ مربوط به امیدواری، سؤالات ۱۳ تا ۱۸ مربوط به تاب‌آوری و سؤالات ۱۹ تا ۲۴ مربوط به خوش‌بینی هستند. برای به دست آوردن نمره سرمایه روان‌شناختی، ابتدا نمره هر خرده مقیاس به صورت جداگانه به دست می‌آید و سپس مجموع آن‌ها با عنوان نمره کل سرمایه روان‌شناختی محسوب می‌شود. نسبت کای دو این آزمون برابر با ۲۴/۶ است و آماره‌های CFI, RMSEA در این مدل به ترتیب ۰/۹۷ و ۰/۰۸ هستند^(۲۱) روایی صوری و محتوایی این پرسشنامه در پژوهش فروهر، هویدا و جمشیدیان بعد از اجرای آزمایشی و اظهار نظر صاحب‌نظران مورد تأیید قرار گرفت و ضریب پایایی کل آن نیز از طریق آلفای کرونباخ ۰/۸۷ گزارش شد.^(۲۲)

۲- پرسشنامه سبک زندگی اسلامی: در این پژوهش برای سنجش سبک زندگی اسلامی از پرسشنامه سبک زندگی اسلامی کاویانی استفاده شد. این پرسشنامه دارای دو فرم بلند (۱۳۵ سؤالی) و فرم کوتاه (۷۶ سؤالی) است که در این پژوهش از فرم کوتاه سبک زندگی اسلامی دارای ۷۶ سؤال (گویه) است که پاسخگویان باید با

جدول ۱) شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
خودکارآمدی	۲۶/۹۴	۴/۸۴	-۰/۴۷	-۰/۴۰
امیدواری	۲۲/۴۶	۶/۰۳	-۰/۰۷	-۱/۰۲
تاب‌آوری	۲۳/۱۲	۴/۹۲	-۰/۰۴	-۰/۶۴
خوش‌بینی	۲۵/۶۰	۵/۱۷	-۰/۴۰	-۰/۶۰
سبک زندگی اسلامی	۴۱۵/۴	۴۶/۲	۰/۷۵	۰/۵۹
رشد اعتقادی	۹۰/۳۱	۱۵/۱۲	۰/۳۸	۱/۲۱

بین سبک زندگی اسلامی با رشد اعتقادی (۰/۵۰) می‌باشد که در سطح ۰/۰۱ مثبت و معنی‌دار است.

در جدول شماره ۲ ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش ارائه شده‌اند. با توجه به این جدول رابطه خودکارآمدی (۰/۴۴)، امیدواری (۰/۴۵)، تاب‌آوری (۰/۴۲) و خوش‌بینی (۰/۳۷) با رشد اعتقادی مثبت و در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار می‌باشد. همچنین رابطه

جدول ۲) ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

شماره	متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱	خودکارآمدی	۱					
۲	امیدواری	۰/۴۴**	۱				
۳	تاب‌آوری	۰/۴۲**	۰/۴۳**	۱			
۴	خوش‌بینی	۰/۳۷**	۰/۳۳**	۰/۳۲**	۱		
۵	رشد اعتقادی	۰/۴۴**	۰/۴۵**	۰/۴۲**	۰/۳۷**	۱	
۶	سبک زندگی اسلامی	۰/۴۲**	۰/۴۷**	۰/۴۳**	۰/۲۶**	۰/۵۰**	۱

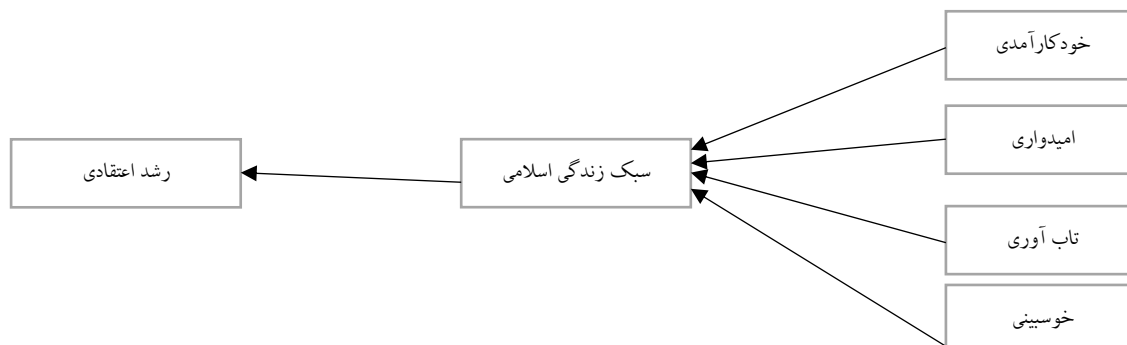
**p<0.01

زیر هستند: X²/df که مقادیر ۱ تا ۵ قابل‌پذیرش هستند، شاخص نیکوئی برازش (GFI)، شاخص نیکوئی برازش تعدیل‌شده

برای بررسی برازش مدل از شاخص‌هایی که گیفن، اشتراپ و بودرو^(۲۴) مطرح نموده‌اند استفاده شد. این شاخص‌ها شامل موارد

(NFI) مقادیر بالای ۰/۹۰ این شاخص نشان‌دهنده برازش مطلوب و مقدار یک نشانگر برازش کامل است. در جدول ۳ این شاخص‌ها گزارش شده‌اند.

(AGFI) و شاخص برازش تطبیقی (CFI) که مقادیر بیشتر از ۰/۹ نشانگر برازش مناسب الگوی هستند، شاخص برازش ایجاز (PNFI)، شاخص تاکر لوئیس (TLI) که مقادیر بیشتر از ۰/۶ نشانگر برازش مناسب الگوی هستند و شاخص برازش بهنجار

شکل ۱) الگوی پیشنهادی سبک زندگی اسلامی در رابطه سرمایه‌های روان‌شناختی و رشد اعتقادی

جدول ۳) شاخص‌های نیکویی برازش الگوی آزمون شده پژوهش

NFI	TLI	PNFI	CFI	AGFI	GFI	X ² /df
۰/۸۸	۰/۵۶	۰/۲۳	۰/۸۸	۰/۷۱	۰/۹۴	۱۷/۸۹

نمونه است، می‌تواند با افزایش یا کاهش نمونه معنادار یا غیر معنادار شود، بنابراین عدم معناداری X²/df قابل توجیه است [34]. با توجه به این یافته‌ها می‌توان گفت که مدل آزمون شده از برازش مناسبی برخوردار است. در جدول ۴ اثرات مستقیم، غیرمستقیم، کل و واریانس تبیین شده متغیرها گزارش شده است.

با توجه به جدول ۳ شاخص GFI بیشتر از مقدار ارائه شده توسط گیفن و همکاران است که نشان‌دهنده برازش مناسب است. همچنین شاخص‌های AGFI، CFI، NFI، PNFI، TLI دارای برازش متوسط به بالا و قابل قبول است. مقدار X²/df نیز بیشتر از مقدار ارائه شده است که نشان‌دهنده عدم برازش است؛ البته با توجه به اینکه مقدار X²/df تا حدود زیادی وابسته به حجم

جدول ۴) اثرات مستقیم، غیرمستقیم، کل و واریانس تبیین شده متغیرها

متغیرها	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	واریانس تبیین شده
به روی رشد اعتقادی:				
خودکارآمدی	-	۰/۱۱*	۰/۱۱*	۰/۲۵
امیدواری	-	۰/۱۳*	۰/۱۳*	
تاب‌آوری	-	۰/۱۲*	۰/۱۲	
خوش‌بینی	-	۰/۰۱	۰/۰۱	
سبک زندگی اسلامی	۰/۵۰***	-	۰/۵۰***	
به روی سبک زندگی اسلامی از:				
خودکارآمدی	۰/۲۱**	-	۰/۲۱**	۰/۳۲
امیدواری	۰/۲۵**	-	۰/۲۵**	
تاب‌آوری	۰/۲۴**	-	۰/۲۴**	
خوش‌بینی	۰/۰۳	-	۰/۰۳	

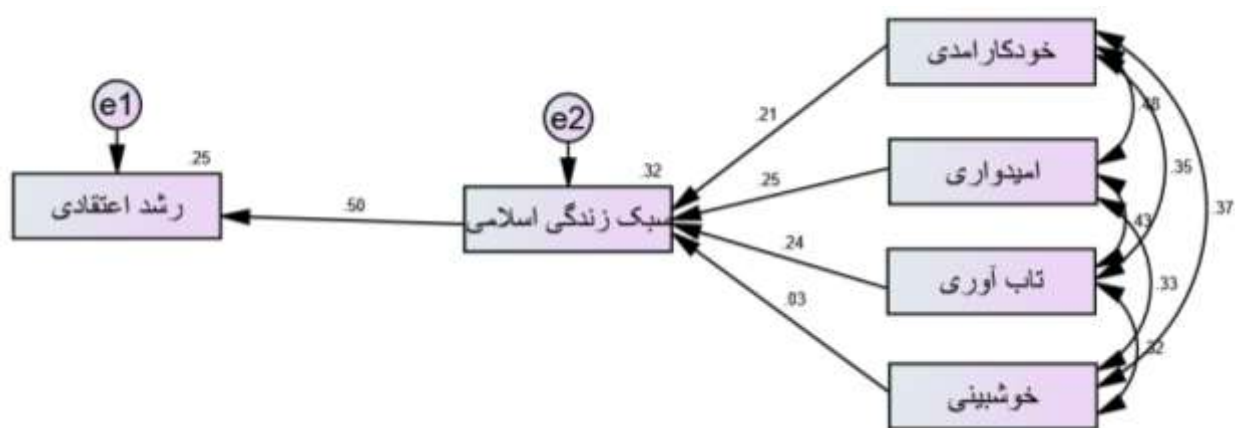
*= P < ۰/۰۵, **= P < ۰/۰۱, ***= P < ۰/۰۰۱

۰/۰۱ مثبت و معنی‌دار است. اثر مستقیم امیدواری بر سبک زندگی اسلامی (۰/۲۵) در سطح ۰/۰۱ مثبت و معنی‌دار است و اثر مستقیم تاب‌آوری بر سبک زندگی اسلامی (۰/۲۴) در سطح ۰/۰۱

با توجه به جدول شماره ۴ اثر مستقیم سبک زندگی اسلامی بر رشد اعتقادی (۰/۵۰) در سطح ۰/۰۰۱ مثبت و معنی‌دار است. اثر مستقیم خودکارآمدی بر سبک زندگی اسلامی (۰/۲۱) در سطح

بین سرمایه‌های روان‌شناختی با رشد اعتقادی دارد؛ اما اثر غیرمستقیم خوش‌بینی (۰/۰۱) بر رشد اعتقادی معنی‌دار نیست. در شکل ۲ الگوی آزمون شده پژوهش ارائه شده است. با توجه به این شکل سبک زندگی اسلامی ۲۵ درصد از واریانس کل رشد اعتقادی را تبیین می‌کند. ابعاد مختلف سرمایه‌های روان‌شناختی نیز ۰/۳۲ درصد از تغییرات رشد اعتقادی را پیش‌بینی می‌کنند.

مثبت و معنی‌دار است؛ اما خوش‌بینی (۰/۰۳) اثر معنی‌داری بر سبک زندگی اسلامی ندارد. با توجه به جدول ۴ اثر غیرمستقیم خودکارآمدی (۰/۱۱)، امیدواری (۰/۱۳) و تاب‌آوری (۰/۱۲) بر رشد اعتقادی مثبت و معنی‌دار است. با توجه به اینکه این اثرات از طریق سبک زندگی اسلامی بر رشد اعتقادی وارد می‌شوند؛ می‌توان نتیجه گرفت که سبک زندگی اسلامی نقش واسطه‌ای در رابطه

شکل ۲) الگوی تأیید شده پژوهش

بر این، در منابع دینی به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم تأکید فراوانی روی مؤلفه‌های سرمایه‌های روان‌شناختی تاب‌آوری، امید و خوش‌بینی و... شده است. در آموزه‌های اسلام به‌ویژه در سیره و روش پیامبر اسلام نیز قابل‌مشاهده است، مبنای روابط اجتماعی انسان‌ها، خوش‌بینی و احترام متقابل آنان است. از این احادیث به‌روشنی برمی‌آید که در سایه خوش‌بینی، اعتماد و احترام به دیگران؛ به می‌توان به فضایی آکنده از امید، اطمینان، آرامش، تفاهم و همگرایی دست‌یافت. تأثیر مثبت رشد اعتقادی را می‌توان به نحوه بارزی در روبه‌رو شدن با شرایط سخت و دشوار مشاهده کرد که این نکته نشان‌دهنده تأثیر مثبت معنویت بر مؤلفه تاب‌آوری در سرمایه روان‌شناختی است درمجموع معنویت و رشد اعتقادی دارای پیامدهای مثبتی ازجمله توسعه روابط رفتارهای اجتماعی مناسب، بهزیستی روان‌شناختی و سلامت جسمانی است.^(۲۹)

از سوی دیگر سرمایه‌های روان‌شناختی زمانی بهتر می‌توانند با رشد اعتقادی و معنوی در بین افراد پیوند بیشتری داشته باشند که سبک زندگی افراد سبک زندگی مبتنی بر اسلام باشد. پژوهش‌ها نیز نشان داده‌اند که به هر میزان فضای حاکم بر زندگی مذهبی باشد، رضایت از زندگی بیشتر خواهد بود^(۳۰)، درواقع وجود فضای معنوی و مذهبی در یک زندگی منجر به آن می‌شود سرمایه‌های روانشناسی افراد از قبیل امید و خودکارآمدی در راستای تعالی و رشد اعتقادی افراد شود. در سبک زندگی غربی هدف غایی بر زندگی دنیوی استوار است به همین دلیل در این سبک زندگی، خوش‌بینی و سایر مؤلفه‌های سرمایه‌های روان‌شناختی کمتر حالت روحانی و معنایی دارند و در جهت ارتقاء نیازهای معنوی و اعتقادی کاربردی ندارد. درواقع سبک زندگی اسلامی فضایی ایجاد می‌کند که در آن زندگی، معنویت افراد خانواده رشد کند و به‌تبع آن عوامل مؤثر بر آن مانند سرمایه‌های روان‌شناختی نیز توسعه یابند^(۳۱).

درمجموع نتایج پژوهش حاضر نشان‌دهنده رابطه مثبت بین سرمایه‌های روان‌شناختی و رشد اعتقادی دانشجویان بود. این نتیجه

بحث

پژوهش حاضر با هدف تبیین رابطه بین سرمایه‌های روان‌شناختی و رشد اعتقادی دانشجویان با نقش واسطه‌ای سبک زندگی اسلامی انجام گرفت. یافته‌های این پژوهش نشان داد که اولاً رابطه مثبت معنی‌داری بین مؤلفه‌های سرمایه‌های روان‌شناختی (خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی) و سبک زندگی اسلامی با رشد اعتقادی دانشجویان وجود دارد. دومین و مهم‌ترین یافته پژوهش نیز نشان که سبک زندگی اسلامی نقش واسطه‌ای در رابطه بین سرمایه‌های روان‌شناختی (خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری) و رشد اعتقادی دارد. این یافته‌ها می‌تواند با نتایج پژوهش‌های پیشین^(۱۸)، قاسمی جوبنه و همکاران^(۱۷)، گل پرور^(۱۹)، گل پرور و همکاران^(۲۰)، افخمی اردکانی و همکاران^(۲۶)، سنانا، فینل و جزوسکی^(۱۶) و نی^(۲۱) همسو می‌باشد که درمجموع نشان داده‌اند رشد معنوی و اعتقادی ارتباط نزدیکی با مؤلفه‌های روان‌شناسی مثبت نگر مانند خودکارآمدی و امیدواری دارد و همچنین سبک زندگی اسلامی منجر به افزایش باورهای اعتقادی افراد دارد.

در تبیین نتیجه حاضر می‌توان به این نکته اشاره کرد که وقتی فرد از لحاظ روانی در وضعیت خوش‌بینی، خودکارآمدی، تاب‌آوری و امیدواری قرار داشته باشد، توان روانی بالاتری نیز برای برقراری انسجام و سازگاری در معنا، هدف و ارزش‌های والای دنیایی و فرا دنیایی در زندگی خود خواهد داشت. به معنای دیگر سرمایه روان‌شناختی با افزایش سطح توانمندی روانی افراد، آن‌ها را از لحاظ معنوی در موقعیت مطلوب‌تری قرار خواهد داد. همین امر موجب پیوند بین سرمایه روان‌شناختی با رشد معنوی می‌شود. از سوی دیگر، افرادی که رشد اعتقادی بیشتری دارند، احساس رضایت بیشتری در زندگی دارند. علاوه بر این، با توجه به فرصت‌هایی دست جمعی و دورهمی که مذهب در اختیار افراد قرار می‌دهد (مانند دعاها و مراسم معنوی و مذهبی دست جمعی)، این افراد حمایت اجتماعی بیشتری دریافت می‌کنند و از این طریق احساس رضایت، خوش‌بینی و امیدواری بیشتری خواهند داشت^(۱۹).

environmental behaviors in China. *Religions*. 2018;9(3):1–12.

5. Aghdami B, Mogadam D, Abasian H. Relationship between personality characteristics and General Health with Belief Development of girl and boy high school students (case study: 1st and 5th areas of Office of Education in 1392-1393). *Sociol Stud*. 2014;6(23):99–114. [in Persian]

6. Meng Q, Zhang X, Shi R, et al. Correlation between religion and hypertension. *Intern Emerg Med*. 2019;14(2):209–37.

7. Henderson AK, Ellison CG, Glenn ND. Religion and Relationship Quality Among Cohabiting and Dating Couples. *J Fam Issues*. 2018;39(7):1904–32.

8. Shiah Y-J, Chang F, Chiang S-K, et al. Religion and Health: Anxiety, Religiosity, Meaning of Life and Mental Health. *J Relig Health*. 2015;54(1):35–45.

9. Feig E, Healy B, Celano C, et al. Positive psychology interventions in patients with medical illness: What predicts improvement in psychological state? *Int J Wellbeing*. 2019;9(2):27–40.

10. Bouckennooghe D, De Clercq D, Raja U. A person-centered, latent profile analysis of psychological capital. *Aust J Manag*. 2019;44(1):91–108.

11. Martínez-Martí ML, Ruch W. Character strengths predict resilience over and above positive affect, self-efficacy, optimism, social support, self-esteem, and life satisfaction. *J Posit Psychol*. 2017;12(2):110–9.

12. Sen R, Tumarkin R. Stocking up: Executive optimism, option exercise, and share retention. *J financ econ*. 2015;118(2):399–430.

13. Mosak HH, Bluvshtein M. Faith, Hope, and Love in Psychotherapy. *J Individ Psychol*. 2019;75(1):75–88.

14. You J. The relationship among college students' psychological capital, learning empowerment, and engagement. *Learn Individ Differ*. 2016;49:17–24.

15. Luthans F, Youssef-Morgan C. Psychological capital: An evidence-based positive approach. *Annu Rev Organ Psychol Organ Behav*. 2017;4:339–66.

16. Sessanna L, Finnell D, Jezewski MA. Spirituality in Nursing and Health-Related Literature: A Concept Analysis. *J Holist Nurs*. 2007;25(4):252–62.

17. Ghasemi-Jobaneh R, Zahrakar K,

تأکیدی بر این مطلب است که پیوند روانشناسی، خصوصاً روانشناسی مثبت نگر پیوندی نزدیک و ناگسسته با معنویت و دین است و رشد اعتقادی و معنوی افراد همراه با پیامدهای مثبتی همچون خودکارآمدی، امید، تاب‌آوری و خوش‌بینی می‌باشد. علاوه بر این، نتایج این پژوهش بیانگر رابطه مثبت بین سرمایه‌های روان‌شناختی و رشد اعتقادی با سبک زندگی اسلامی بود. این نتایج نشان می‌دهد که سبک زندگی مبتنی بر اسلام می‌تواند بستر مناسبی فراهم آورد که در چهارچوب آن، ارتباط قوی‌تری بین سرمایه‌های روان‌شناختی با رشد اعتقادی ایجاد شود و یک زمینه مناسب جهت ارتقاء رشد اعتقادی افراد فراهم آید. با توجه به این نتایج پیشنهاد می‌شود پژوهشگران و برنامه‌ریزان خانواده، اهمیت بیشتری به سبک زندگی مبتنی بر اسلام داشته باشند و در جهت آموزش سبک زندگی اسلامی گام‌های مناسب بیشتری اتخاذ نمایند. همچنین پیشنهاد می‌شود پژوهشگران تحقیقات بیشتری با گروه‌های آماری مختلف در زمینه تأثیر روانشناسی مثبت نگر با سبک زندگی اسلامی و رشد اعتقادی افراد انجام دهند تا نتایج کاربردی بیشتری به دست آید.

نتیجه‌گیری

سبک زندگی اسلامی عامل واسطه‌ای مهمی در رابطه بین سرمایه‌های روان‌شناختی و رشد اعتقادی دانشجویان است.

تشکر و قدردانی: بدین‌وسیله نویسندگان از مسئولان و دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی که با حمایت‌های خود زمینه انجام این پژوهش را ممکن ساختند کمال تشکر و قدردانی را دارند.

تأییدیه اخلاقی: کدهای رایج اخلاق ۱، ۲، ۳، ۴ و ۱۷ (رضایت آزمودنی‌ها و محرمانه نگه داشتن اطلاعات) و کد ۲۰ (هماهنگی پژوهش با موازین دینی و فرهنگی) در این مطالعه رعایت شده است.

تعارض منافع: تعارض منافی در این پژوهش بین نویسندگان وجود نداشته است.

سهم نویسندگان: فاطمه شریفی (نویسنده اول)، نگارنده مقدمه/نگارنده بحث (۳۰٪)، زینب امین (نویسنده دوم)، روش‌شناس/تحلیل آماری (۳۰٪)؛ سیاوش شیخعلی زاده، پژوهشگر اصلی (۴۰٪).
منابع مالی: این پژوهش، بدون هیچ‌گونه حمایت مالی انجام شده است.

منابع

1. Wright, J. Reimagining God and Religion: Essays for the Psychologically Minded. Chiron Publications; 2018.
2. Abu-Raiya H, Pargament KI, Krause N. Religion as problem, religion as solution: religious buffers of the links between religious/spiritual struggles and well-being/mental health. *Qual Life Res*. 2016;25(5):1265–74.
3. Schutte NS, Malouff JM, Thorsteinsson, EB. Increasing emotional intelligence through training: Current status and future directions. *Int J Emot Educ*. 2013;5(1):56–72.
4. Yang Y, Huang S. Religious beliefs and

- Development of Social and Psychological Capitals in the Light of Islamic Life Style. *Stud Islam Psychol.* 2016;10(19):27–56. [in Persian]
27. Darbe Esfahani F, Motaghedifard M, Arfaei F, et al. Correlation of Islamic lifestyle with life satisfaction and mental health. *Islam Life Style Cent Heal.* 2018;2(3):131–50.
28. Rahmati A. Prediction of psychological wellbeing and happiness in the light of Islamic lifestyle through the management of personality traits. *Lifestyle, Res Bull.* 2018;4(6):43–67. [in Persian]
29. Toulabi Z, Samadi S, Motaharinezahad F. A study on the role of self-esteem and self-effectiveness for the relation between Islamic life style and social adaptation among the youth in Mashhad. *J Sociol Stud Youth.* 2013;3(9):15–132. [in Persian]
30. MaanaviPoor D, Pasha Sharifi H. Construction and standardization of belief scale for high school students. *Innov Educ.* 2004;3(3):120–37. [in Persian]
31. Luthans F, Avolio BJ, Avey JB, et al. Positive Psychological Capital: Measurement and Relationship with Performance and Satisfaction Part of the Management Sciences and Quantitative Methods Commons. *Pers Psychol.* 2007;60(3):541–72.
32. Foroohar M, Hovida R, Jamshidian R. Psychological capital and intraprunership among faculty members. *Couns Cult Psychother.* 2012;8(2):83–100. [in Persian]
33. Kline RB. Principles and practice of structural equation modeling. Guilford publications; 2015.
34. Gefen D, Straub D, Boudreau M. Structural equation modeling and regression: Guidelines for research and practice. *Commun Assoc Inf Syst.* 2009;3(1):25–39.
- Hamdami M, et al. Role of Spiritual Health and Mindfulness in Psychological Capital of Students of university of Guilan. *rme.* 2016;8(2):27–36. [in Persian]
18. Azizi A, Mirzaie A, Shams D. The relationship between distress tolerances, emotion regulation with students' dependence on cigarettes. *Hakim Res J.* 2010;13(1):11–8. [in Persian]
19. Golparvar M. Structural modeling of the relationship between spiritual connection with psychological capital and spiritual well-being of nurses. *Q J Nurs Manag.* 2014;2(3):20–30. [in Persian]
20. Golparvar M, Javadian Z, Jafari M. Prediction of psychological capital through components of spirituality among nurses. *Iran J Psychiatr Nurs.* 2013;1(3):35–44. [in Persian]
21. Nie F. Religion and self-efficacy: a multilevel approach. *Ment Heal Relig Cult.* 2019;22(3):279–92.
22. Kaviani M. Quantification and measurement of Islamic life style. *avanshenasi va Din.* 2011;4(2):27–44. [in Persian]
23. Sobhaninejad M, Najafi H. A dimension analysis of responsibility in Islamic lifestyle. *Seraje Monir.* 2014;5(16):151–70. [in Persian]
24. Afshani S, Rasoolinejad S, Kavyani M, et al. The investigation of relationship between Islamic life style and social health among people of Yazd city. *Stud Islam Psychol.* 2014;8(14):84–104. [in Persian]
25. Shahabi S, Moghanizadeh, Z Sanagouymoharer G. Effect of Islamic Life Style and Metacognitive Skills on Motivating the Academic Achievement of High School Students; a Case Study of Kerman. *Islam Life Style Centered Heal.* 2019;3(1):13–9. [in Persian]
26. Afkhamiardakani M, Tavakoli A. The